

**Marcin Grabowski, *Rywalizacja czy integracja? Procesy i organizacje w regionie Azji i Pacyfiku na przełomie XX i XXI wieku*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2015, ss. 321.**

Rozpoznanie zjawisk integracji i rywalizacji w stosunkach międzynarodowych stanowi ważne wyzwanie poznawcze. Dotychczas w literaturze politologicznej nie przedstawiono tak kompleksowej analizy tych procesów w odniesieniu do regionu Azji i Pacyfiku (obejmującego: Azję Wschodnią, Australię i Oceanię, Amerykę Północną i Południową), z jaką pozwala się nam zapoznać Autor. Region Azji i Pacyfiku, przez swe wciąż wzrastające możliwości gospodarcze i potencjał demograficzny, staje się kluczowy dla charakteru przeobrażeń w skali globu. Dlatego też, w całej pracy rezonuje przyjęte założenie o Azji i Pacyfiku jako systemie międzynarodowym, który analizowany był w trzech aspektach: transnarodowym, międzynarodowym i ponadnarodowym. Autor charakteryzowanej książki przeprowadził wnikliwą analizę i syntezę procesów integracyjnych i rywalizacyjnych z perspektywy genezy, rozwoju i funkcjonowania organizacji międzynarodowych i stowarzyszeń oraz relacji między państwami. Poważną zaletą tej monografii jest wiedza źródłowa Autora, który przebywał pomiędzy latami 2004–2014 na licznych wyjazdach badawczych w Stanach Zjednoczonych, Ameryce Północnej oraz innych państwach Basenu Pacyfiku.

Całość pracy jest osadzona w teorii systemowej. W tym ujęciu teoretycznym, ukazano zjawiska polityczne na trzech poziomach, tj. narodowym (integracja pomiędzy państwami narodowymi); transnarodowym (uwypuklono czynniki gospodarcze i ich wpływ na siłę procesów integracyjnych); instytucji i organizacji regionalnych (czynnik zarówno integracyjny, jak i rywalizacji pomiędzy tymi instytucjami). Autor monografii postawił następującą hipotezę badawczą: „Dla prowadzenia analizy integracji w regionie Azji i Pacyfiku przyjęto hipotezę, że czynniki na poziomie transnarodowym (szczególnie te w obszarze gospodarczym) wspierają procesy integracyjne w regionie, podczas gdy czynniki na poziomie międzynarodowym (rozumianym jako między państwami) tę integrację utrudniają”. Tak postawioną hipotezę, należy uznać za dojrzałą próbę naukowego wyjaśnienia problemów integracji i rywalizacji w odniesieniu do regionu Azji i Pacyfiku.

Autor monografii za kluczowy uznał problem regionów i regionalizmu. Zgodnie z tym, w pierwszym rozdziale nawiązano do czynników integracji w aspekcie regionalnym i odniesieniu do realiów gospodarki w zglobalizowanym świecie. Rozdział drugi to prezentacja współzależności w różnych aspektach – technologicznym, gospodarczym, podsystemowym, handlu i inwestycji, granic fizycznych, uwarunkowań historycznych, demografii, religii i kwestii etnicznych, zachowania państw w drodze negocjacji

pozycji. Kluczowym dla analizy w rozdziale drugim było ukazanie integracji gospodarczej poprzez: handel, integrację infrastruktury, współpracy finansowej i monetarnej, dóbr publicznych. Scharakteryzowano także zagadnienie granic regionu Azji i Pacyfiku i czynników je wyznaczających. W trzecim rozdziale uznano, że kluczową instytucją integrującą region Azji i Pacyfiku jest APEC (Asia Pacific Economic Cooperation – Forum Współpracy Gospodarczej Azji i Pacyfiku) i analizie tej instytucji, jej genezy, funkcji i celów rozdział ten został dedykowany. Integralną częścią tego rozdziału jest analiza ECOTECH (Economic and Technical Cooperation – Współpraca Gospodarcza i Techniczna APEC), co podkreśla wagę czynników technologicznych we współczesnych procesach integracyjnych. W czwartym rozdziale ukazano jako swoiste zagrożenie dla procesu integracji w regionu Azji i Pacyfiku, odrębnie przebiegającą integrację Azji Wschodniej, jako alternatywę polityczną dla integracji Azji i Pacyfiku. Główną organizacją w procesie integracji w Azji Wschodniej pozostaje Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej (Association of South East Asian Nations, ASEAN). Tym samym APEC jest ukazany jako organizacja rywalizująca z ASEAN o prymat podmiotu integrującego w szeroko rozumianym regionie. ASEAN został ukazany, podobnie jak APEC, z perspektywy historycznej i funkcjonalnej. Ponadto wyodrębniono analizę na trzy obszary ASEAN: Wspólnotę Gospodarczą, Wspólnotę Polityczną i Bezpieczeństwa oraz Wspólnotę Społeczno-Kulturową. W tak zaprezentowanej strukturze pracy, zarysowano także problem wpływu mocarstw, czyli USA i Chińskiej Republiki Ludowej, na analizowane organizacje międzynarodowe. Jako element gry organizacjami

międzynarodowymi podaje się przykład Regionalnego i Całościowego Partnerstwa Gospodarczego (Regional Comprehensive Economic Partnership, RCEP), w którym główną rolę odgrywają Chiny i której to organizacji przeciwstawiany jest ASEAN, do którego Chiny nie należą. Stanowi to kolejną linię rywalizacji w stosunkach międzynarodowych.

Podjęty przez Autora monografii problem jest istotny z poznawczego punktu widzenia, szczególnie, że z polskiej perspektywy dotyczy on regionu fizycznie odległego, ale jednak ważnego i dla Polski. Polska przecież uczestniczy w pracach Spotkań Azja-Europa (Asia-Europe Meeting, ASEM). W kreowaniu się nowych instytucji międzynarodowych w regionie Azji i Pacyfiku ujawnia się wpływ idei świata Zachodu. Stąd aspiracje twórców APEC do tworzeniach struktur ponadnarodowych przypominających Unię Europejską. W tym jednak procesie napotyka się wyraźne bariery kulturowe i co nie dziwi na tak rozległym obszarze, jak Azja i Pacyfik, fizyczne, czyli geograficzne. O ile obecnie wiele się mówi o erozji państwa narodowych, to jednak uznaje się, że podstawowym podmiotem w stosunkach międzynarodowych są państwa narodowe. Wzrastająca rola organizacji ponadnarodowych, jak UE, jest coraz silniej kwestionowana przez rządy poszczególnych państw, co może zaburzyć model integracji i rywalizacji także w obszarze Azji i Pacyfiku. Nie należy zapominać, że Azja i Pacyfik to obszar w dużej mierze postkolonialny, stanowiący nadal teren silnych wpływów ekonomicznych i politycznych USA, a obecnie też aspiracji Chin. Na różnych więc płaszczyznach scierają się przeciwstawne interesy różnych podmiotów politycznych. Zarówno oblicze integracji w regionie Azji i Pacyfiku, jak i rywalizacji będzie w przyszłości silnie zdeter-

minowane postawą społeczeństw wobec tych procesów. Bez poparcia społeczne- go żaden z kierunków polityki państwa i organizacji międzynarodowych nie bę- dzie miał szans powodzenia w dobie In- ternetu. Wzrastająca rola nowych ru- chów społecznych, demaskatorów i sil- nych osobowości świata polityki może mieć równie znaczący wpływ na polity- kę w regionie Azji i Pacyfiku, jak i poli- tyka dwóch głównych mocarstw regionu, czyli USA i Chin. Aspektem jednak naj- ważniejszym, charakteryzowanej proble- matyki, jest postawa jaką przyjmie się w regionie Azji i Pacyfiku wobec proces- ów globalizacji i integracji gospodarczej z innymi regionami świata w przysz- łości. Rozszerzenie strefy wolnego handlu może zarówno podminować, jak i wzmo- cnić procesy integracyjne w Basenie Pa- cyfiku. Szczególnie mowa tutaj o projek- tach silnie lobbowanych przez USA, ta- kich jak Partnerstwo Transpacyficzne (Trans-Pacific Partnership, TPP).

Książka wzbogacona jest 15 tabelami i 18 wykresami.

Po jej lekturze można stwierdzić, że:

1. W regionie Azji i Pacyfiku trwają dy- chotomiczne procesy integracji i rywalizacji w różnych obszarach rzeczywistości politycznej;
2. Procesy te są wynikiem zarówno prób liberalizacji handlu, jak i przyjmowania wzorców kulturowych i politycznych w tym regionie świata ze świata cywilizacji zachodniej;
3. Sprzecz- ne interesy państwa narodowych tworzą obszar rywalizacji, natomiast w poli- tyce międzynarodowej rywalizacja jest przedmiotem negocjacji w ramach udziału w pracach organizacji międzyna- rodowych;
4. Organizacje międzynarodowe są instrumentami mocarstw, szczegól- nie USA i ChRL, co przekłada się na ry- walizację polityczną pomiędzy organiza- cjami międzynarodowymi, realizującymi idee integracji;
5. Autor pozytywnie zwe-

ryfikował postawioną przez siebie hipo- tezę badawczą, co jest znaczącym wkła- dem do nauki o stosunkach międzyna- rodowych.

Książka zasługuje na dużą uwagę osób zajmujących się profesjonalnie re- gionem Azji i Pacyfiku, w tym przedsię- biorców, dyplomatów, specjalistów sto- sunków międzynarodowych i środowisk opiniotwórczych, zdolnych dotrzeć z wy- nikami badań, których prezentacją jest ta książka, do szerokiego grona odbior- ców. W spopularyzowaniu tematu praw- dopodobnie istotna może być myśl o ry- walizacji ChRL – USA o dominację nad Basenem Pacyfiku i równolegle przebie- gającym procesie „oddolnym” i „lokal- nym”, partykularnie wykorzystywanym przez mocarstwa, prób integracji regio- nu stanowiącego bogatą mozaikę kultu- rową pośród bezkresnych wód Pacyfiku.

■ *Marcin Wałdoch*

### „Teoria Polityki” 2017, nr 1

Teoria w nauce stanowi nieodłączny czynnik wyjaśniania i rozumienia za- chodzących w świecie zjawisk. Charak- teryzuje się wielością ujęć definicyjnych, występuje w rozmaitych, często skraj- nie różnych paradygmatach, ale mamy z nią do czynienia w każdej dyscypli- nie naukowej – w mniejszym lub więk- szym stopniu. Stwierdzenie tego faktu pozwala zauważyć, jak ważną rolę peł- ni podbudowa teoretyczna w nauce. Bez niej wszelkie poznanie wydaje się wręcz niemożliwe. Jest to szczególnie istotne dla nauk społecznych, w tym także dla politologii.

Współcześnie zauważalne jest w poli- tologicznej literaturze przedmiotu wy- rażne zainteresowanie bardziej „prak- tycznymi” badaniami, skupionymi na